

OLGA MIRONIUK-GRACZ, KAROLINA BYCZEWSKA-KONIECZNY

Instytut Psychologii
Uniwersytet Jagielloński
Institute of Psychology
Jagiellonian University
e-mail: olga.mironiuk@gmail.com
e-mail: k.byczewska@gmail.com

Sprawozdanie z XXV Jubileuszowej Ogólnopolskiej Konferencji Psychologii Rozwojowej

W dniach 16–18 czerwca 2016 roku w Krakowie odbyła się XXV Jubileuszowa Ogólnopolska Konferencja Psychologii Rozwojowej. Głównym organizatorem tego corocznego wydarzenia jest Polskie Stowarzyszenie Psychologii Rozwoju Człowieka. Tegoroczna konferencja, odbywająca się pod honorowym patronatem Jego Magnificencji Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr. hab. Wojciecha Nowaka, Marszałka Województwa Małopolskiego Jacka Krupy oraz Prezydenta Miasta Krakowa Jacka Majchrowskiego, została zatytułowana: *Rozwój przez edukację w biegu życia – obszary nadal nierozpoznane*. Podczas trzech dni trwania konferencji uczestnicy mieli możliwość uczestniczenia w różnego rodzaju wydarzeniach, mianowicie: czterech wykładach plenarnych, ośmiu sympozjach, szesnastu sesjach tematycznych, czterech warsztatach, panelu dyskusyjnym, czterech forach dyskusyjnych, a także w forum historycznym oraz w sesji plakatowej.

Konferencję zainaugurował występ kwartetu smyczkowego. Podczas uroczystego otwarcia słowa podziękowania wygłosili Dziekan Wydziału Filozoficznego UJ, prof. dr hab. Jarosław Górniak, oraz Prorektor ds. Rozwoju Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. dr hab. Maria Flis. Uczestników powitała Prezes Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Rozwoju Człowieka – prof. dr hab. Maria Kielar-Turska, która – cytując Thomasa Jeffersona – zaakcentowała znaczenie tematu przewodniego konferencji, wskazując, że „edukacja jest jedyną drogą do bogactwa, potęgi i szczęścia społeczeństw”.

Prof. Kielar-Turska przypomniała o różnych funkcjach, jakie w życiu jednostki i społeczeństwa pełni proces edukacji – zarówno z perspektywy podmiotu tego procesu, jak i osób, które go organizują. Uczestnikom konferencji życzyła, aby spotkanie konferencyjne zostało przez nich wykorzystane jako okazja do uczenia się.

Wykład inauguracyjny, poświęcony kwestii wspierania kompetencji moralnych u dzieci, został wygłoszony przez prof. Georga Linda (University of Konstanz). W swoim wystąpieniu profesor Lind podkreślał, że nie wspomagamy rozwoju moralnego dzieci poprzez etykietowanie ich zachowania jako dobre lub złe, ani przez przyznawanie kar za łamanie ustalonych reguł. Zdecydowanie bardziej skuteczną dla kształtowania kompetencji moralnych metodą ma być stwarzanie dzieciom możliwości do brania odpowiedzialności za własne działanie, a także wykorzystywanie przez nauczycieli w pracy z dziećmi efektywnych metod, takich jak prezentowana podczas wykładu metoda KMDD (Konstanz Method of Dilemma Discussion). Polega ona na wykorzystaniu wyjętych z życia klasowego, ale hipotetycznie realnych dylematów moralnych, które są w stanie rozbudzić w uczniach emocje moralne (*moral emotions*). Zadaniem nauczyciela jest dobór odpowiedniego dylematu, a także zapewnienie atmosfery dyskusji, która będzie dla uczniów wystarczająco stymulująca, ale jednocześnie nie będzie wzbudzała w nich lęku – tylko w takich warunkach może zajść efektywne uczenie się.

Podczas swojego wystąpienia profesor podkreślał, że zachowaniem moralnym kierują zinternalizowane normy moralne. Zwracał również uwagę na podstawy teoretyczne, na których zostały oparte prezentowane metody, a mianowicie: kwestię występowania dwóch, a nie jednej, moralności, to znaczy orientacji moralnej (*moral orientation*), czyli chęci bycia dobrym, oraz kompetencji moralnej (*moral competence*) rozumianej jako umiejętność czynienia dobra. Prelegent prezentował również nowe, stworzone przez siebie z myślą o badaniu kompetencji moralnej, narzędzie – Moral Competence Test (MCT).

Organizatorom tegorocznej konferencji przyświecała idea interdyscyplinarności, dlatego też podczas konferencji wykłady plenarne wygłaszali specjaliści z różnych dziedzin nauki. Profesor dr hab. Dorota Klus-Stańska z Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego swoje wystąpienie poświęciła tematyce relacji, jaka zachodzi pomiędzy teoriami psychologicznymi a dwoma wymiarami pedagogiki (przyjmującej znaczenie dyscypliny naukowej oraz praktyk edukacyjnych). Podczas wystąpienia zaznaczony został pozytywny wpływ psychologii, która zapewnia istotny kontekst teoretyczny dla badań pedagogicznych prowadzonych nad przebiegiem oraz efektem szkolnej edukacji. Nie został jednak pominięty temat zagrożeń wynikających z występujących pomiędzy przedstawionymi dziedzinami zależności – szczególnie w przypadku stosowania uproszczeń oraz zniekształceń teorii psychologicznych, do których dochodzi niekiedy w praktyce szkolnej. Trudności w efektywnej interakcji pomiędzy tymi dziedzinami mogą jednak stanowić bodziec do podjęcia działań skutkujących w przyszłości szeregiem pozytywnych zmian w szkolnej edukacji.

Prof. zw. dr hab. Elżbieta Dubas (Wydział Nauk o Wychowaniu, Uniwersytet Łódzki) w swoim wystąpieniu poruszała tematykę rozwoju i edukacji w biografii, wykorzystując perspektywę badań realizowanych w andragogice. Edukacja przedstawiona została jako proces wielowymiarowy, który odgrywa kluczową rolę dla rozwoju człowieka, a jednocześnie sam staje się projektem na całe życie. Analiza biografii oraz autobiografii została przedstawiona jako

metoda umożliwiająca badanie procesu życia jednostki poprzez pryzmat wzajemnie na siebie oddziałujących procesów rozwoju oraz uczenia się. Podczas wykładu zostały zaprezentowane różnorodne andragogiczne teorie uczenia się dorosłych, które ułatwiają zrozumienie roli procesów uczenia się dla procesu wielowymiarowego, jakim jest życie człowieka.

Podczas wystąpienia zatytułowanego *Między dzieciństwem a dorosłością: zderzenie perspektywy wychowawcy i wychowanka* dr hab. Ewa Gurba (Instytut Psychologii, Uniwersytet Jagielloński) charakteryzowała fazę adolescencji jako okres gwałtownych zmian nie tylko w życiu samego nastolatka, ale również jego rodziny. Rodzice, jeszcze zanim ich dzieci wejdą w okres dorastania, wytwarzają przekonania dotyczące ich nastoletniego potomstwa, które w przyszłości mogą istotnie oddziaływać na sposób interpretacji zachowania adolescentów. Formowanie przekonań dotyczących okresu adolescencji nie jest jednak wyłącznie charakterystyką rodziców – własne, choć zazwyczaj niezgodne z wizją opiekunów, przekonania formują również sami nastolatki. Wykład skoncentrowany był na źródłach powstawania tego typu przekonań oraz ich wpływie na relację rodzic-dziecko.

Profesor dr hab. Wiesława Limont (Zakład Edukacji Artystycznej na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika) swoje wystąpienie poświęciła tematyce metafory oraz myślenia metaforycznego. Prelegentka wyróżniła wykorzystywaną w programach edukacyjnych metaforę konceptualną jako szczególnie istotną dla zrozumienia rozwoju jednostki, jak również towarzyszących mu procesów poznawczych oraz twórczości. Podczas wykładu zostały zaprezentowane trzy badania eksperymentalne, których celem było stworzenie, z wykorzystaniem metafory oraz myślenia metaforycznego, eksperymentalnych programów edukacyjnych. Programy te skoncentrowane były na stymulacji rozwoju zdolności twórczych jednostki. Analiza wykorzystanych w nich metafor, oparta na teorii amalgamatów pojęciowych, wykazała ich duży potencjał poznawczy oraz twórczy, który będzie mógł służyć jako wsparcie dla rozwoju jednostki.

Sympozja i sesje tematyczne poświęcone były różnorodnej tematyce. W prezentowanych referatach prelegenci odwoływali się do zagadnień związanych z rozwojem w różnych sferach i w różnych fazach życia.

Zagadnienia dotyczące rozwoju dziecka w kontekście jego edukacji były dyskusyjne między innymi na sympozjum *Wybrane aspekty rozwoju dziecka w przestrzeni edukacyjnej*, zorganizowanym przez dr hab. Ludwikę Wojciechowską, prof. UZ i dr hab. Hannę Liberską, prof. UKW. W czasie sympozjum zaprezentowano nowe narzędzia badawcze. Urszula Bogdańska (UW) przedstawiła autorski kwestionariusz do oceny kompetencji społecznych dziecka u progu nauki szkolnej. Ludwika Wojciechowska (UZ) i Monika Rybska (UW) omawiały opracowane przez siebie narzędzie do pomiaru ciekawości u dzieci w wieku szkolnym. Prelegenci poruszali kwestie związane z rolą środowiska szkolnego dla rozwoju dziecka. Hanna Liberska i Martyna Bucholc (UKW) dyskutowały nad znaczeniem relacji pomiędzy uczniem a nauczycielem dla osiągnięć szkolnych w zakresie przedmiotów humanistycznych. Inny referat Hanny Liberskiej, przygotowany wspólnie z Marzanną Farnicką (UZ), odwoływał się do indywidualnych i środowiskowych uwarunkowań poczucia wykluczenia wśród uczniów. Agnieszka Bienkowska (APS im. Marii Grzegorzewskiej) wskazywała na znaczenie wykorzystywania baśni w procesie stymulowania twórczości dziecięcej. Dagmara Musiał (KUL) omawiała natomiast środowiskowe uwarunkowania rozwoju religijności i przedsiębiorczości u dzieci, wskazując na rolę zarówno nauczanych treści, jak i metod dydaktycznych oraz indywidualnych charakterystyk pedagoga.

Uczestnicy sesji tematycznej pt. *O społeczno-kulturowych charakterystykach rozwoju* omawiali zagadnienia związane z rozwojem społeczno-emocjonalnym w okresie dzieciństwa i dorastania. Anna Wasik, Arkadiusz Białek i Marta Białecka-Pikul (UJ) zaprezentowali wyniki badań nad komunikacją w diadzie niemowlę-dorosły. Karolina Appelt i Sławomir Jabłoński (UAM) omawiali możliwości stymulowania rozwoju kompetencji społecznych i emocjonalnych u dzieci w wieku przedszkol-

nym. Zaprezentowane zostały rezultaty badań, w których identyfikowano wiedzę pedagogów na temat tych sfer rozwoju dziecka. Małgorzata Lipowska, Mariusz Lipowski, Natasza Kosakowska-Berezecka i Dorota Dykalska-Bieck (UG i AWFIS w Gdańsku) zwrócili uwagę na kształtowanie się stereotypów płci w okresie średniego dzieciństwa. Jak wynika z ich badań, predyktorem tego zjawiska jest natężenie prezentowanego przez rodziców seksizmu. Problematyka rozwoju w okresie dorastania była podejmowana w referacie przygotowanym przez Alicję Głębocką (KA im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego) i Aleksandrę Wieteską (UŚ). Prelegentki omawiały rolę rówieśników w kształtowaniu się behawioralnego wizerunku ciała dorastających chłopców. Lucyna Bakiera (UAM) omawiała natomiast rolę tutoring, coachingu i mentoringu we wspomaganiu rozwoju w okresie adolescencji. W trakcie sesji odnoślono się również do rozwoju osób z niepełnosprawnością intelektualną. Agnieszka Sudoł, Wojciech Otrębski i Grzegorz Wiącek (KUL) dyskutowali nad zagadnieniem rozwoju moralnego, prezentując autorski Inwentarz Wrażliwości Moralnej, jako narzędzie możliwe do wykorzystania w badaniach osób z tej grupy.

Dużo uwagi poświęcono również kwestii rozwoju człowieka w okresie wczesnej oraz średniej dorosłości. Sesja tematyczna *Procesy rozwojowe w okresie dorosłości*, prowadzona przez dr hab. Dorotę Kubicką z Uniwersytetu Jagiellońskiego, została poświęcona procesom oddziałującym na rozwój człowieka w okresie dorosłości. W trakcie prelekcji, przygotowanej wspólnie z Magdaleną Janciną (UJ), prowadząca podkreślała szczególną wagę autokreacji jako mechanizmu rozwoju w życiu dorosłym. Podczas wystąpienia dyskutowana była między innymi kwestia tego, czym właściwie są kompetencje autokreacyjne i jaki jest ich wpływ na sam proces autokreacji, jak również temat idei wyznaczających kierunki działań autokreacyjnych oraz problem autokreacji we współczesnym świecie. Do autokreacyjnego ujęcia kompetencji nawiązywała w swoim referacie zatytułowanym: *Twórcze kompetencje w dorosłości w perspektywie działań na rzecz twórczego samorozwoju* Monika Wróblewska

(Uniwersytet w Białymstoku). Twórczy charakter kompetencji rozwojowych człowieka z jednej strony związany jest z wielowymiarowym charakterem jego rozwoju, a z drugiej – z jego zindywidualizowaniem, ze względu na zróżnicowane możliwości realizowania potencjału dla poszczególnych jednostek. Wystąpienie Tomasa Niemirowskiego (KA im. Andrzeja Frycza Modrzejewskiego) podkreślało rolę poznania oraz miłości w rozwoju człowieka. Prelegent zaznaczył, że właściwe określenie obiektu swojej miłości jest niezbędnym warunkiem pełnego rozwoju człowieka. Podczas sesji poruszona została również kwestia rozwoju moralnego oraz jego uwarunkowań w okresie dorosłości. Wystąpienie przygotowane przez Dorotę Czyżowską oraz Natalię Czyżowską (UJ) skoncentrowane było na prezentacji wyników badania związków pomiędzy rozwojem myślenia moralnego zorientowanego na sprawiedliwość a wiekiem, poziomem rozwoju poznawczego oraz wykształceniem. W celu określenia poziomu rozwoju moralnego zastosowano Test Rozwiązywania Problemów (DIT) J. Resta w adaptacji A. Niemczyńskiego i T. Stawarz. Prezentowane wyniki potwierdziły, że poziom rozwoju poznawczego był czynnikiem różnicującym osiągnięty przez badanych poziom rozwoju moralnego. Istotne statystycznie różnice wykazano również w poziomach rozumowania moralnego skoncentrowanego na sprawiedliwości pomiędzy osobami w różnych okresach rozwojowych. Wpływ wykształcenia różnicował badanych jedynie w zakresie trzeciego oraz szóstego stadium rozwoju.

Na konferencji nie zabrakło również tematyki związanej z życiem rodzinnym. Sesja tematyczna *Dynamika życia rodzinnego w percepcji dorosłych i dzieci*, prowadzona przez dr Katarzynę Lubiewską (UKW), dedykowana była właśnie dynamice życia rodzinnego. Agnieszka Szymańska oraz Karolina Torebko (Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Białymstoku) skoncentrowały swoje wystąpienia wokół tematyki błędów wychowawczych. Zaprezentowane zostały wyniki badania, w którym weryfikowano istnienie zależności pomiędzy popełnianiem przez rodziców błędów wychowawczych a gotowością szkolną dziecka. W badaniu zastosowano klasyfikację

błędów wychowawczych autorstwa Antoniny Guryckiej (w swoim drugim wystąpieniu autorki bliżej przyglądały się samej strukturze błędu oraz opowiadały o podjętych próbach weryfikacji kołowego modelu błędów wychowawczych zaproponowanego przez A. Gurycką). Wyniki badania wykazały, że błędy określane jako „zimne” – rygoryzm, agresja, hamowanie aktywności dziecka oraz obojętność – są negatywnie powiązane z rozwojem gotowości szkolnej dzieci. W wypadku „błędów żaru emocjonalnego” wyniki nie były jednoznaczne, jednak można mówić o braku pozytywnych powiązań pomiędzy idealizowaniem dziecka oraz uleganiem mu a rozwojem dojrzałości szkolnej. Kwestia zachowania prezentowanego przez rodziców wobec dzieci została również poruszona w wystąpieniu przygotowanym przez Katarzynę Lubiewską (UKW), Isabelle Albert (University of Luxembourg), Giselę Trommsdorff (University of Konstanz) oraz Wolfganga Friedmeierda (Grand Valley State University). Wystąpienie skoncentrowane było na tematyce relacji pomiędzy zachowaniami rodzicielskimi i przywiązaniem nastolatków w rodzinach o zróżnicowanych wzorcach solidarności międzypokoleniowej. Badacze wykorzystali model solidarności rodzinnej Bengstona jako moderator mechanizmów rozwoju przywiązania w okresie adolescencji. Jak wskazują wyniki, efekt moderacyjny modelu rodziny w odniesieniu do mechanizmów rozwoju przywiązania okazał się istotny, natomiast efekty zachowań rodzicielskich zależne od typu relacji międzypokoleniowych w rodzinie. Celem wystąpienia przygotowanego przez Marię Kłym (UKSW), Annę Czyżkowską (Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Warszawa) oraz Jana Ciecucha (UKSW) była natomiast weryfikacja zgodności pomiędzy tym, jak dziecko odbiera praktyki rodzicielskie przejawiane przez swojego rodzica, z deklaracjami samego rodzica. Wyniki prezentowanego badania wykazały pewne niezgodności w ocenie zachowania rodziców przez dzieci oraz przez samych dorosłych. Ocena własnego zachowania dokonana przez rodziców (zarówno przez matki, jak i przez ojców) była bardziej surowa niż ocena dokonana przez ich dzieci. Rodzice oceniali siebie jako mniej ciepłych

i bardziej odrzucających w porównaniu z ich oceną dokonaną przez adolescentów. Tematyka sesji poszerzona została również o kwestię konfliktu pomiędzy życiem rodzinnym i zawodowym oraz różnic w jego doświadczaniu, które mogą wynikać z podejmowania przez kobiety i mężczyzn określonej roli związanej z płcią (Olga Mironiuk-Gracz, UJ) oraz doniesienie z badań nad zależnością pomiędzy poziomem wiedzy z zakresu psychologii rozwoju człowieka a preferencjami studentów różnych kierunków w posługiwaniu się wybranymi metaforami wyjaśniającymi zachowania dzieci (Joanna Hadzicka, UZ).

Zagadnienia związane z rozwojem w okresie starości były omawiane między innymi w trakcie sesji tematycznej zatytułowanej *Wizerunek starości a możliwości adaptacyjne seniorów*. Tomasz Frąckowiak, Piotr Sorokowski i Agnieszka Sorokowska (UWr) prezentowali rezultaty badań prowadzonych wśród przedstawicieli populacji zamieszkującej Wyspy Cooka. Przedmiotem ich rozważań był wpływ wielkości społeczeństwa, w jakim żyją osoby starsze na spostrzeganie tej grupy wiekowej. Nad warunkowaniami postaw wobec osób starszych zastanawiały się również Magdalena Grabowska (UKW) oraz Magdalena Leszko (University of Kansas). Badały one postawy pracowników Domów Pomocy Społecznej wobec seksualności seniorów. Najważniejszym wyznacznikiem postaw okazała się wiedza o seksualności osób starszych. Maria Finogenow (UŁ) zaprezentowała wyniki badań dotyczące tego, w jakim stopniu wiek obserwowanej osoby jest czynnikiem wzbudzającym utajony pozytywny i negatywny afekt. Prezentacja obrazów starszych osób (w porównaniu z obrazami osób młodszych) wiązała się z doświadczaniem przez osoby badane wyższego afektu negatywnego i niższego pozytywnego. Z kolei referat Pawła Brudka i Stanisławy Steuden (KUL) dotyczył zagadnienia mądrości. Prelegenci zaprezentowali wyniki badań, w których porównywano mądrość osób z różnych grup wiekowych. W referacie została ujęta również prezentacja Trzywymiarowej Skali Mądrości autorstwa Moniki Ardelt, której polska adaptacja została przygotowana przez autorów referatu.

Warto wspomnieć również o dwóch sympozjach, których tematyka związana była z działalnością naukową wybitnych psychologów rozwojowych. Dr hab. Błażej Smykowski i dr Sławomir Jabłoński przewodniczyli sympozjum dedykowanemu *Pamięci Lwa Wygotskiego w 120. rocznicę urodzin*. Uczestnicy konferencji mogli wysłuchać referatów, których autorzy wskazywali obszary, w jakich współczesna psychologia rozwojowa korzysta z dorobku Wygotskiego. Wojciech Szychowski (UKSW) omawiał wzajemne relacje pomiędzy procesami internalizacji, interioryzacji i introjekcji. Karolina Appelt (UAM) prezentowała rezultaty swoich rozważań nad konsekwencjami zawężania diagnozy psychologicznej do przeprowadzania testów, wskazując walory procesu diagnostycznego realizowanego zgodnie z metodyką podwójnej stymulacji. Sławomir Jabłoński (UAM) omawiał natomiast przykłady podwójnej stymulacji w odniesieniu do rozwoju mowy pisanej u dzieci w wieku 3–11 lat.

Drugie spośród wspomnianych sympozjów zorganizowane zostało z okazji 50-lecia pracy naukowej dr. hab. Adama Niemczyńskiego. Pomysłodawcami sympozjum *Rozwój i jego okolice. Profesorowi Adamowi Niemczyńskiemu z okazji 50-lecia pracy naukowej uczniowie* byli wychowankowie. W trakcie sympozjum wygłoszono siedem referatów. Rozważania teoretyczne przedstawiał między innymi Marian Olejnik (AIK), dyskutując nad znaczeniem pojęcia rozwoju z perspektywy koncepcji Bernarda Kaplana i Johna R. Searle'a. Andrzej Mirski (Akademia Górniczo-Hutnicza) omawiał różne modele rozwoju twórczego (nakierowanego na wzbudzenie kreatywności) i procesu twórczego (którego istotą jest akt kreacji). Przedstawione w referacie rozważania dotyczyły również możliwości stymulowania zarówno rozwoju, jak i procesu tworzenia. Wyniki prac empirycznych były prezentowane między innymi przez Ewę Gurbę i Dorotę Czyżowską (UJ), które badały style tożsamości u osób w różnych okresach rozwoju (adolescencji, wczesnej, średniej i późnej dorosłości) oraz sprawdzały związki pomiędzy stylami a poziomem myślenia formalnego.

W trakcie tegorocznej konferencji uczestnicy mogli również wziąć udział w nowej, zapro-

ponowanej przez organizatorów, formie spotkań naukowych, to jest w forum dyskusyjnym. Idea forów wyrosła na gruncie, wielokrotnie zgłaszanej przez uczestników konferencji rozwojowych, potrzeby poszerzenia możliwości do prowadzenia debaty akademickiej. Prof. dr hab. Maria Kielar-Turska, witając uczestników konferencji, wskazywała, że uczenie się człowieka jest najbardziej efektywne wtedy, gdy ma ono charakter partycypacyjny i kooperacyjny. Zorganizowane zostały cztery fora dyskusyjne o zróżnicowanej tematyce. Pierwsze z nich, zatytułowane *Edukacja w dorosłości pod lupą*, miało charakter interdyscyplinarny. Zostało ono zorganizowane przez prof. dr hab. Marię Kielar-Turską, przy współpracy Komisji Psychologii PAN, oddział w Krakowie. Referaty zostały wygłoszone przez reprezentantów czterech dziedzin nauki: neurobiologii, pedagogiki, psychologii i socjologii. Uczestnicy forum dyskutowali na temat zagadnień związanych z podejmowaniem aktywności edukacyjnej w dorosłości, próbując odpowiedzieć na pytania o to, czy uczenie się w tym okresie życia jest możliwe, jak należy je organizować oraz jakie potencjalne korzyści mogą z niego płynąć. Drugie forum, prowadzone przez dr hab. Grażynę Katrę, nosiło tytuł *Psycholog jako współkreator środowiska i procesu edukacyjno-wychowawczego*. W referatach podejmowane były rozważania dotyczące tożsamości zawodowej psychologa wychowawczego oraz jego roli w placówkach edukacyjno-wychowawczych. Tło tych rozważań stanowił model MIPP opisujący oddziaływania, z jakich może korzystać psycholog pracujący w placówkach tego typu, to jest monitoring, interwencja, profilaktyka i promocja. Kolejne forum dyskusyjne, pt. *Poza miary centralnej tendencji: odkrywanie indywidualności rozwoju*, zorganizowane zostało przez dr Karolinę Byczewską-Konieczny, dr Magdalenę Kosno i prof. dr hab. Marię Kielar-Turską. Uczestnicy wysłuchali trzech referatów, których autorzy próbowali odpowiedzieć na pytanie o to, czy miary centralnej tendencji ułatwiają czy utrudniają uchwycenie indywidualności rozwoju. Podjęta została również kwestia różnic i podobieństw pomiędzy podejściem ilościowym i jakościowym w badaniach

psychologicznych. Tematem czwartego forum dyskusyjnego, prowadzonego przez dr. hab. Marka Budajczaka, była *Edukacja domowa a rozwój dziecka i nastolatka*. Prelegenci podjęli próbę ustalenia pozytywnych i negatywnych konsekwencji podejmowania tego typu edukacji dla rozwoju. Głos zabrali nie tylko badacze tych zjawisk, ale również osoby prowadzące edukację domową.

Program konferencji obejmował również zajęcia warsztatowe. Dr hab. Grażyna Kmita (UW) prowadziła warsztat poświęcony wczesnym interakcjom społecznym. Prelegentka podkreślała wagę łączenia mikro- i makroanalizy w procesie analizy zachowania niemowląt w celu pełniejszego zrozumienia procesu komunikacji na tak wczesnym etapie rozwoju. Zajęcia opatrzone były przykładami interakcji diadycznej oraz triadycznej niemowląt urodzonych przedwcześnie z rodzicem bądź rodzicami. Zaprezentowany materiał powstał z wykorzystaniem doświadczenia prelegentki w pracy klinicznej oraz badawczej. Tematyce rozwoju kompetencji społecznych na późniejszym etapie życia – w okresie adolescencji – swój warsztat *Co myślą inni, co czują inni? Rozwijanie kompetencji społecznych w okresie adolescencji*, poświęciły dr Iwona Sikorska, dr hab. Marta Białecka-Pikul oraz dr Anna Kołodziejczyk (UJ). Proponowany zestaw ćwiczeń warsztatowych koncentrował się na umiejętności rozumienia zachowania innych na podstawie rozpoznawania ich stanów emocjonalnych oraz motywacyjnych, a także przyjmowania perspektywy oraz wrażliwości emocjonalnej. Zadania dla uczestników warsztatu zostały opracowane z zastosowaniem perspektywy badań nad teorią umysłu w okresie adolescencji, a wykonywane ćwiczenia nie tylko nastawione były na rozwój kompetencji społecznych, ale pozwalały także doskonalić potencjalnie powiązane z nimi umiejętności z zakresu, tak zwanej, dojrzałszej teorii umysłu. Dr Aleksandra Lewandowska-Walter oraz dr Magdalena Błazek (UG) tematykę swojego warsztatu *Więzi uczuciowe w rodzinie. Perspektywa dziecka* koncentrowały na więziach uczuciowych w rodzinie postrzeganych z perspektywy dzieci oraz adolescentów. Uczestnicy zajęć zostali zapoznani z narzędziem do „Diagnozy

więzi rodzinnych dzieci i młodzieży” zawierającym zestaw zabaw dla dzieci, dzięki któremu możliwe jest poznanie stopnia zaspokojenia potrzeb dziecka przez każdego z rodziców oraz oceny kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców dokonanej przez samo dziecko. Prezentowane narzędzie może być wykorzystywane w procesie diagnozy rodziny znajdującej się w sytuacji kryzysowej, umożliwiając ocenę spójności systemu rodzinnego. Blok warsztatowy zawierał w sobie również zajęcia poświęcone narracyjnym formom wspomagania rozwoju w biegu życia, prowadzone przez dr Urszulę Tokarską (UP). Podczas warsztatu uczestnicy mieli możliwość uzyskania informacji na temat tworzenia odpowiednich warunków do kształtowania narracji autobiograficznej w okresie dzieciństwa, a także jej rozwijania i wzbogacania na późniejszych etapach życia. Zajęcia nastawione były na rozszerzenie wiedzy z zakresu praktycznej psychologii narracyjnej.

Ostatniego dnia konferencji odbyła się sesja plakatowa. Zaprezentowanych zostało osiemnaście plakatów o zróżnicowanej tematyce. Uczestnicy konferencji mogli zapoznać się z wynikami badań z obszaru rozwoju poznawczego, emocjonalnego i społecznego dzieci oraz dorosłych. Na plakatach prezentowano również narzędzia psychologiczne, takie jak: Lalkowy Wywiad Wartości, Skala Oceny Wsparcia w Związkach Intymnych (SIRRS), czy Animowany Kwestionariusz Wartości Najbardziej – Najmniej Ważne. Na niektórych plakatach zawarte zostały rezultaty badań, w których dokonywano porównań międzykulturowych. Spośród prezentowanych plakatów, specjalnie powołana komisja w składzie: dr hab. Elżbieta Rydz (KUL), dr Magdalena Kosno (UJ) i dr hab. Jan Ciecuch, prof. UKSW, wybrała dwa najlepsze, oceniając tematykę, stronę metodologiczną prezentowanych badań oraz formę prezentacji. Były to plakaty autorstwa Joanny Jakubowskiej i Marty Białeckiej-Pikul (UJ) *On to zobaczył! Jak matki mogą stwarzać dwu- i czterolatkom okazję do poznawania świata mentalnego ludzi?* oraz Kingi Wojcieszek (UKSW) *Jak dzieci rozumieją wartości mierzone przy pomocy obrazkowej metody PBVS-C?*. Ponadto wyróżniony został plakat Anity Duplagi, Anny Chałupczak,

Eweliny Dziechciowskiej, Macieja Grątkowskiego i Justyny Krawiec (AIK) pt. *Wolność oczami dziecka – poznawcza reprezentacja wolności w średnim i późnym dzieciństwie*.

W czasie konferencji zostały przyznane nagrody i wyróżnienia. Wręczono Nagrodę im. Stefana Szumana w kategorii najlepszej pracy doktorskiej poświęconej zagadnieniom rozwoju. Tegoroczną laureatką nagrody została dr Beata Winnicka, która pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Kielar-Turskiej przygotowała rozprawę *Wpływ przestrzeni na szacowanie czasu u dzieci*. Laureatka wygłosiła wykład, w którym omówiła wybrane rezultaty prowadzonych przez siebie badań, składających się z serii starannie zaplanowanych eksperymentów, opracowanych przez autorkę. Wynika z nich, że na ocenę czasu, dokonywaną przez dzieci w wieku 4–9 lat, mają wpływ rozmaite aspekty przestrzeni, takie jak jej wielkość i zageszczenie oraz możliwości manipulowania nią.

Polskie Stowarzyszenie Psychologii Rozwoju Człowieka przygotowało wyróżnienia dla dwóch osób: dr. Michała Grygielskiego i prof. dr hab. Anny Matczak. Oboje otrzymali odznakę Zasłużonych dla Psychologii Rozwoju. Dr Grygielski został uhonorowany za wieloletnią pracę na rzecz Sekcji Psychologii Rozwojowej PTP oraz wieloletnie pełnienie funkcji zastępcy przewodniczącego i członka Komitetu Redakcyjnego czasopisma „Psychologia Rozwojowa”. Prof. Matczak natomiast została odznaczona za swoją pracę w Kapitulie Nagrody im. Stefana Szumana oraz zaangażowanie na rzecz Sekcji i redakcji czasopisma „Psychologia Rozwojowa”.

XXV Jubileuszowa Konferencja Psychologii Rozwojowej obfitowała w wiele ciekawych wydarzeń naukowych. Pod hasłem *Rozwój przez edukację w biegu życia* spotkali się specjaliści z różnych dziedzin nauki i praktyki. Uczestnicy konferencji mogli zatem nie tylko dyskutować o edukacji, ale także partycypować w procesie wzajemnego uczenia się. Sprzyjała temu mnogość tematów poruszanych w czasie wykładów, referatów i na plakatach.

Konferencję podsumowały Przewodnicząca Komitetu Programowego – dr hab. Dorota Kubicka oraz Przewodnicząca Polskiego Sto-

warzystwa Psychologii Rozwoju Człowieka – prof. dr hab. Maria Kielar-Turska, której słowa w najbardziej precyzyjny sposób prezentują konferencyjne wydarzenia: „Przez trzy dni uczestnicy rozmawiali o edukacji formalnej i nieformalnej, zinstytucjonalizowanej i incydentalnej, o edukacji w paradygmacie uczenia się i w paradygmacie wychowania. Mówiono językiem klasycznych koncepcji Lwa S. Wygotskiego czy Antoniny Guryckiej i językiem współczesnych badaczy, na przykład Petera Jarvisa, Petera Alheita (koncepcja całożyciowego uczenia się), czy Zygmunta Baumana. Mówiono o edukacji z punktu widzenia psychologii, pedagogiki, socjologii, neurobiologii, filozofii. Analizy prowadziły do krytycznych opinii i wniosków o wprowadzenie zmian. Można powiedzieć, że nasza świadomość o roli edukacji w rozwoju jednostki i funkcjonowaniu społeczeństwa nie zmieniła się od czasu, kiedy

to Stanisław Staszic stwierdził, że *«Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie»*. Zwracano uwagę na interakcyjność procesu edukacyjnego, podkreślano, że edukacja wymaga refleksyjności ze strony uczestników tego procesu; refleksja stanowi niezbędny warunek uczenia się, które zachodzi przez całe życie, choć z czasem proces ten staje się wolniejszy, ale sprzyja pomyślnemu starzeniu się. Dla współczesności charakterystyczne jest uczenie się w locie (Bauman). Uczenie jest procesem egzystencjalnym; można powiedzieć, że jesteśmy rezultatem naszego uczenia się. W podsumowaniu zwrócono uwagę, że należy zrobić z edukacji projekt życia, a nie stosować stary paradygmat edukacji” (Kielar-Turska, 2016).

Uczestników kolejnej, XXVI Ogólnopolskiej Konferencji Psychologii Rozwojowej, gościł będzie Uniwersytet Szczeciński.

BIBLIOGRAFIA

Kielar-Turska M. (2016). *Biuletyn Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Rozwoju Człowieka*, 8, 1.